

Vi går inn i det siste år av det 20. århundre, og gamle skillelinjer i verden er høyst uklare. Vindene kommer fra alle kanter.

Drivkreftene bak USAs handlinger i det internasjonale samfunn, med sin sammenblanding av sex og raketter, personifisert av president Bill Clinton, er vanskelig å forstå både i Europa og i Asia.

Foto: SCANFOTO

Kastevindenes tiår

Snart 1999. Et underlig tiår. I 70-årene blåste venstrevind. I 80-årene slo høyrebølgen mot oss. Man kunne fryde eller gremme seg. Nå har vi kastevind fra alle kanter. Inn mot det liberale sentrum, stormens øye. Der søker visst alle tilflukt.

Før var vi delt i øst og vest, nord og sør. Farlige skiller, som etter hvert ble en vane. Nå er vi globalisert i ak-

DEBATT

Stein Tønnesson
asiaraforsker

SIDE 3

Kan det bli orden på verden etter dette?

Tre muligheter finnes. Den første er at USA forvalter sin dollar, rasjonerer med sine bomber og blir kløktig i rollen som ordensmakt. Både for asiater, afrikanere og europeere ligger Amerika på den andre siden av havet. Derfor er USA den minst uakseptable av alle tenkelige verdensmakter. Vi har snart gjennomlevd Amerikas århundre. Amerikanerne har ikke prøvd å legge verden under seg. De har ønsket et system bygd på uavhengige stater, men da blir det også utålelig at en enkelt stat dominerer. Desto

mer utålelig blir dette når verdensmaktens innenrikspolitikk er uberegnelig og styrer utenrikspolitikken.

Uforståelig

Drivkreftene bak amerikansk utenrikspolitikk er uforståelig for arabere, kinesere, ja, selv europeere. Abortspørsmål og globale kreditter, seksuelliv og raketter blitt rørt sammen i en spyferdig suppe. En god ordensmakt skal følge rutiner og kalkyler. Det mener så vel europeere som asiater. Men USA ser seg selv som verdens sheriff. Tilbaketrukket i det daglige. Plutselig voldsom når han får trang til å vise ildkraft. Ubøyeelig i jakten på etterlyste, onde forbrytere. Den amerikanske særkulturen gir seg også diplomatiske utslag. Europeere klager over at amerikanerne unnviker det samarbeidet som må til for å bygge flertall rundt viktige saker. I stedet inntar de særstandpunkter og presenterer dem på måter som skal gjøre inntrykk hjemme. Ofte kan det virke som de helst vil ha flertallet mot seg i internasjonale organisasjoner. Nettopp det som gjør USA minst uakseptabel som verdensmakt, at det ligger bak havet, tillater også amerikanerne å dyrke sin særegne politiske kultur. Dermed blir ikke USA en akseptabel verdensmakt.

Trekant-makt

Mulighet nummer to er trekanten Vest-Europa, Nord-Amerika og Øst-Asia. De kan holde hverandre i balanse og kives om innflytelse i Russland, India, Midtøsten og Afrika, kanskje attpåtil Sør-Amerika. Trekanten kan være stabile. Ingen av de tre polene vil ha begge de andre mot seg. Derfor holder

de seg inne iallfall med én. Det gir diplomatiske forviklinger, men demper faren for konflikt.

Problemet er at Vest-Europa, tross EU og euro, ikke er noen enhetlig pol, og at Øst-Asia slett ikke er det. Storbritannia og Japan vil fortsette å bygge sin sikkerhet på allianser over havet. Forholdet mellom Japan og Kina er mistroisk. Ved den sørøstasiatiske samarbeidsorganisasjonen ASEANs toppmøte i Hanoi nå i desember kom de japanske og kinesiske gjestene med interessante signaler. Japanerne ønsket en østasiatisk valutaorden for å redusere dollarens makt. Kineserne ville styrke det regionale samarbeidet for å motvirke USAs innflytelse. Men signaler er ikke handling. Veien til enhet i Øst-Asia er lenger enn lang. En sheriff og to splittede regioner gir ingen trekant.

Multilateral

Den tredje muligheten står nordiske hjerter nær: globalt multilateralt samarbeid. Økt myndighet til FN. Reform av Sikkerhetsrådet. Felles innsats for klodens klima. Tobin-skatt på valutatransaksjoner. Demokratisk kontroll med IMF. Flere ressurser til Verdensbanken. Sosiale rettigheter inn i Verdens handelsorganisasjon. Alt vel og bra. Ja, mer. Dette er veien å gå for å sikre verdens fremtid. Men globalt samarbeid løser ikke maktens problem så lenge statene sitter med våpnene. Det har Clinton nettopp minnet oss om.

Ingen av de tre mulighetene virker altså sannsynlige i overskuelig fremtid. 90-årene kan derfor bli en langvarig trend. Kan man venne seg til kastevind?